
RUBRIEKTITEL

LEERLINGEN VAN DE SINT-PIETERSSCHOOL BEZOEKEN DE KERK

Op donderdag 20 oktober bracht het vijfde en zesde leerjaar van de Sint-Pietersschool samen met juf Veerle een bezoek aan onze kerk.

Voorzitter Jonas Danckers leidde de leerlingen rond, die honderduit vragen stelden. Kosteres Nicole sloot af met enkele anekdotes.

Twee leerlingen maakten een mooi verslag van dit fijne bezoek. Voor herhaling vatbaar !

De Sint-Pieterskerk

Wij, de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar, zijn naar de Sint-Pieterskerk geweest. We vonden het allemaal heel interessant. We hebben samen over de buiten- en binnenkant geleerd.

We hebben geleerd dat de kerk is gebouwd in 1217 en dat de ijzerzandsteen uit de Bosberg komt. De toren is honderd jaar na het eerste deel gebouwd. Het tweede deel is gebouwd omdat de mensen er niet allemaal in konden.

Binnen hebben we geleerd over het orgel, het altaar, de klokken, de beelden en schilderijen.

Het altaar is overgebracht over de Dijle en de Demer uit een klooster in Mechelen. Verschillende boten brachten het altaar naar hier.

In 1781 is het orgel in de kerk geplaatst.

In de binnenkant hangen aan beide muren schilderijen die de Kruisweg voorstellen. Vroeger hadden de mensen geen boeken of internet, daarom kwamen ze naar de kerk om het verhaal te bekijken.

In de toren hangen 4 klokken, 2 kleine en 2 grote van elk 1200 kilogram.

Dankjewel Jonas en Nicole voor de leerrijke namiddag.

OVER DE 'SESKES', EEN JEZUÏET IN LANGDORP EN 'JANNEKE DE GRIJZER' VOLKSBEDEVAARTEN TEGEN KINDERZIEKTEN

Tot in de eerste helft van de 20ste eeuw zou het vermogen van de geneeskunde om ziekten, en zeker infectieziekten, te genezen erg beperkt zijn. Het is dan ook niet te verwonderen dat de eenvoudige man in onze streken zijn heil zocht bij de traditionele helpers van het eerste uur, de geneesheiligen van de katholieke kerk.

Processies en bedevaarten naar deze heiligen kwamen tot in het begin van de jaren 1950, en plaatselijk zelfs later, nog regelmatig voor. Tijdens de Tweede Wereldoorlog deed Julienne Sannen een veldonderzoek naar deze gebruiken. Haar vaststellingen werden keurig gepubliceerd in het tijdschrift *De Brabantse Folklore*. Het leek ons de moeite om haar werk opnieuw onder de aandacht te brengen. Omdat haar opdracht ruim en het resultaat omvangrijk was, interesseren we ons in dit artikel uitsluitend voor kinderziekten en gaan we na waar de dorpingen van Langdorp, Wolfsdonk en Gijmel naar toe trokken wanneer hun kind problemen had die ernstig genoeg leken om de bovenmenselijke macht te hulp te roepen.

Alvorens specifiek naar onze dorpen te kijken, geven we toelichting bij het werk van Sannen en hoe men vroeger tegen kinderziekten aankeek.

Julienne Sannen en de zomer van 1942

We weten niet welke motieven Julienne Sannen had, maar in 1942 voert ze – een jong meisje van 21 jaar – haar plan uit om alle plaatsen van het toenmalige Oost-Brabant te bezoeken en een studie te maken over de volksheiligen die er vereerd werden en de bedevaarten er naartoe. Wanneer we ons verplaatsen naar dat jaar, dan lijkt ons dit een ambitieus plan. De Tweede Wereldoorlog raast over West-Europa en Noord-Afrika. In mei bepaalt een Duitse ordinantie dat de Joden in België een gele ster moeten dragen. De RAF voert in juli een verwoestend bombardement op Hamburg uit en het Duitse Afrikakorps veroverd El Alamein. Maar blijkbaar is de aanwezigheid van de bezetter voor haar geen obstakel om met de fiets tijdens het Paasverlof en de 'grote vakantie' doorheen het Hageland te trekken. Haar relatie met het weer is genuanceerd: "*O de frischheid van de kerken na de snikhete tocht in vollen oogst! De rust van de kapelletjes na een wanhopige worsteling met wind – en regenvlagen!*" De tocht op de pedalen kan zwaar zijn. En wanneer Julienne de koele kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Tielt, bovenop de heuvel, binnenstapt, zoekt ze rust in de bidstoel en slaapt drie uren lang de slaap der onschuldigen. Maar ze geniet ten volle van het lieflijk landschap: de bron van de H. Hymelinus '*verscholen in een boschje*', de sneeuwwitte kapel van Zittert, de fiere kerk van Binkom ...

Julienne is niet onvoorbereid te werk gegaan. Aan de pastoor van elk dorp heeft ze een vragenlijst gestuurd. Van de negentig verzonden brieven, komen er slechts vijftien terug, en dan nog vaak onvolledig ingevuld. Het verwondert haar en de uitspraak van een van de dorpsherders "*Ik hou niet van vreemd volk in mijn kerk*" slaat haar met verstomming. Werk op het terrein is bijgevolg noodzakelijk. En hier geeft Julienne blijk van een gezonde speurderzin. Bij haar aankomst aan een kerk, gaat ze onmiddellijk op zoek naar aanwijzingen voor een bijzonder verering of bedevaart: een aanplakbiljet in het portaal waarmee de pastoor propaganda maakt voor zijn heilige of de mogelijkheden van een broederschap, een offerblok voor een bijzondere heilige, een beeld met ex voto's, ...Vervolgens kijkt ze uit naar een betrouwbare 'zegsman'. Maar deze mannen zijn doorgaans vrouwen. Ideaal zijn de kapelbewaakster, de stoeltjeszetter of de schoonmaakster. Jongere vrouwen zijn niet de beste getuigen. Op haar vragen krijgt ze vaak het antwoord: "*Wel, juffrouw, wij weten dat zo niet: wij gaan meestal naar den dokter, ziet ge.*"

Het is een titanenwerk! Julienne vermeldt in haar artikel 152 dorpen en steden. Drieëndertig heiligen voert ze als geneesheiligen ten tonele. De top vijf van de kwalen – wanneer we het aantal devotieplaatsen als maatstaf nemen – zijn "*stuipen, tandpijn, rachitis, 'brand' en schreeuwen der kinderen*".

Pas acht jaar later, in december 1950, verschijnt haar werk 'Volksbedevaarten tegen Kwaal van Mensch en Vee in Oost-Brabant' in het decembernummer van *De Brabantse Folklore* (XXII, 128). Deze publicatie is op zich reeds eigenaardig. Ze werd nog in de oude spelling opgesteld, iets waarvoor de auteur zich verontschuldigt: het manuscript werd immers in 1943 samengesteld, voor dat in 1946 een wijziging van de spelling in Vlaanderen werd doorgevoerd. Tot daar aan toe, maar misleidend is de titel waarin gesproken wordt over Oost-Vlaanderen

daar waar het Oost-Brabant betreft. Elk tijdschrift werd dan ook voorzien met een erratumklevertje voor deze niet opgemerkte zetfout.

Julienne Sannen werd geboren op 3 juni 1921 en overleed in de lente op 22 maart 2011, net geen 90 jaar oud.

Kinderziekten in het verleden: een kwestie van verschijnselen

Wanneer Julienne Sannen over kinderziekten schrijft, dan zijn dit: 'schreeuwen', 'oudeman', kinkhoest, stuipen, slappe beentjes, 'bedpissen' en 'algemeen'. Een eenvoudige classificatie die weinig gemeen heeft met wat vandaag de medische wetenschap als typische kinderziekten beschouwd omdat ze zich hoofdzakelijk in de periode van 'kind zijn' manifesteren: mazelen, roodvonk, rodehond, vijfde ziekte, zesde ziekte, bof, waterpokken, kinkhoest en valse kroep. Alleen kinkhoest kunnen we bij Sannen terugvinden. Ook rachitis ('oudeman' of 'Engelse ziekte') heeft typische kenmerken die zich bij jonge kinderen kunnen manifesteren, maar niet uitsluitend. Sinds de jaren 1950 komt deze ziekte slechts uiterst zelden voor. Het hoogtepunt kennen we in de 18de en de 19de eeuw vooral in de industriesteden waar de bewoning en leefomstandigheden weinig zonlicht toelieten en het gebrek aan vitamine D pertinent was. Maar rachitis was ook bekend bij de plattelandsbevolking. Werken in donkere huizen en overmatige kleding die geen sprankje zon toeliet, waren er oorzaak van dat de kinderen zelfs in de baarmoeder een tekort hadden aan vitamine D.

Wat dan met die overige hedendaagse ziekten? Waren deze niet bij onze voorouders bekend? Alles heeft te maken met het feit dat een ziekte 'geïdentificeerd' werd via symptomen en bij lange na nog niet in functie van de oorzaken. Zo is een bijzonder interessant symptoom 'koorts'. Wij beschouwen dit vandaag als een uiting van infectieziekten, maar koorts werd vroeger bekeken als een aparte aandoening die met koortswerende kruiden of bijzondere heiligen diende bestreden te worden. Hoeveel devotieplekken gewijd aan O.L.V. ter Koorts kennen we wel niet? En omgekeerd zijn de ziekten die Julienne Sannen beschrijft overwegend symptomen die niet tot een bepaalde hedendaags gedefinieerde ziekte kunnen teruggevoerd worden. Wenen, stuipen en slappe beentjes kunnen tal van oorzaken hebben. Kinkhoest en valse kroep werden als één aandoening gezien.

De officiële geneeskunde had tot in de 19de eeuw weinig aandacht voor specifieke kinderziekten. Een kind werd beschouwd als een 'volwassene in het klein'. Dezelfde geneeswijzen werden toegepast, zij het dat de dosissen aangepast werden. Vanuit sociaal standpunt verwachtte elke ouder dat niet alle kinderen zouden overleven of niet met een of ander letsel door het leven zou gaan. Dat wil niet zeggen dat het verdriet en de zorg er minder om was. Naar de dokter gaan was er vaak niet bij. De gewone man vertrouwde die dure dokter niet – waarschijnlijk terecht – en hechtte meer geloof aan het oordeel van 'ervaringsdeskundigen', bakerpraatjes, volkse geneeswijzen en uiteraard de beschermheiligen.

In het midden van de 19de eeuw overleed in de grotere steden de helft van de kinderen voor hun tiende jaar. Kinderen kwamen in de doktersopleiding nauwelijks ter sprake. De moeite om een diagnose te stellen werd vaak pas genomen wanneer het kind oud genoeg was om aan het werk te gaan. Het zou nog tientallen jaren duren voordat de kindergeneeskunde zich zou ontwikkelen een zelfstandig specialisme. In België zou kindergeneeskunde pas in 1929 als een aparte specialisatie aan de universiteiten erkend worden.

Een verrassend tijdsbeeld in de mirakelboeken

Hoewel je de indruk zou krijgen dat kindersterfte een gegeven was dat vroeger aanvaard en gelaten gedragen werd, laten 'mirakelboeken' ons toch iets anders vermoeden. In dergelijke boeken werden de 'wonderen' geregistreerd die bedevaartgangers ervaren hadden. Zo kennen we waarschijnlijk allemaal de wonderbaarlijke genezing van het meisje Lyncke Lavaerts beschreven in het mirakelboek van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Aarschot. Het meisje van 18 maanden werd in 1604 door een volgeladen kar overreden en bleef voor dood liggen. De ouders beloofden het dochttertje aan Maria 'aan te bevelen' en de 'den weg om' langs de kapelletjes te gaan. Het kind genas reeds de volgende dag, zonder enig letsel. Later zou ze in het Sint-Nikolaasklooster intreden. Een jaar later, in 1605, wordt melding gemaakt van de genezing van een aangeboren breuk van het drie maanden oude Hansje Loquet. Ook een zevenjarig meisje uit Langdorp en dat lam was, werd wonderbaarlijk genezen.

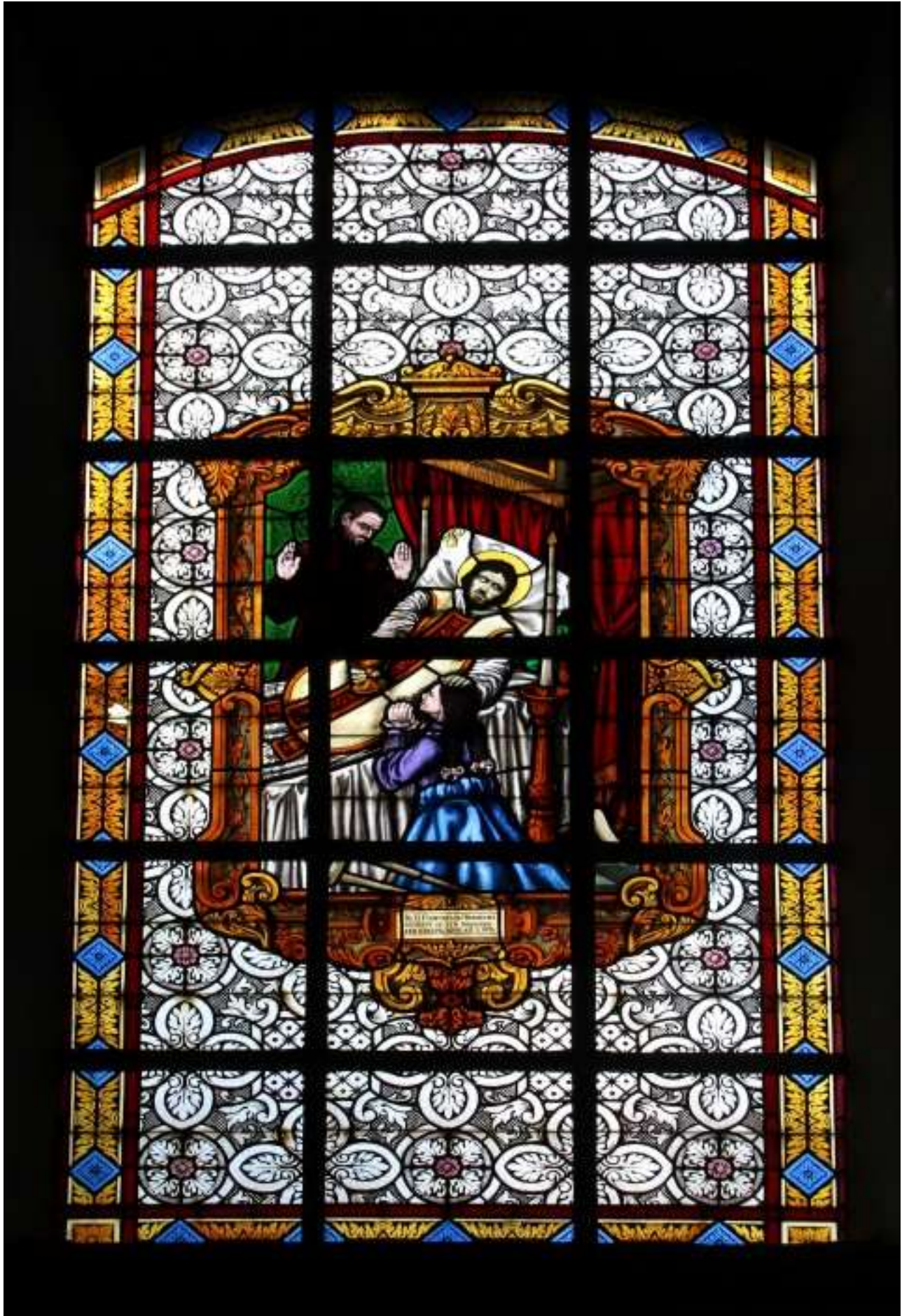
In een studie van Karen Dochez ('De houding van de middeleeuwse mens tegenover ziekte, lijden en dood van kinderen op basis van Middelnederlandse mirakelboeken.', 2002) gaat het vooral om de houding van de ouders ten opzichte van het leed van de kinderen, maar toch waren er enkele verrassende elementen. Het blijkt dat bijna 30% van de mirakels betrekking hebben op kinderen. Het zijn overduidelijk de ouders – overwegend beide ouders of de moeder – die de belofte doen om op bedevaart te gaan.

Het is echter niet mogelijk om een duidelijk beeld van de aard van de ziekte te krijgen. Stuipen, kreupelheid, verlamming, doof, stom en blind worden regelmatig genoemd of kunnen uit de beschrijving zo geïnterpreteerd worden. Opvallend zijn de kinderen die omkomen wegens verdrinking – zo'n 36%. Dat zegt wel iets over de gevaarlijke omgeving waar de kinderen speelden. Ook doodgeboren kinderen komen vaak voor. Doodgeboren kinderen waren niet gedoopt en zouden bijgevolg naar het vagevuur gaan. Om dat te vermijden bestonden er zgn. devotieoorden 'van respijt' waar het kind door toedoen van een heilige, vaak is dit Maria, even opleeft en toch nog kan gedoopt worden.

De heilige Franciscus de Hieronymo te Langdorp

Voor we verder kijken waarheen de dorpingen van Langdorp, Wolfsdonk en Gijmel voor kinderziekten op bedevaart gingen, staan we stil bij het feit dat Julienne Sannen de Sint-Pieterskerk te Langdorp vermeldt als devotieplaats voor de heilige Franciscus de Hieronymo. Zij schrijft: "*Te Langdorp vereert men den H. Franciscus de Hieronymo. Op 11 Mei, zijn feestdag en de zeven volgende dagen is er begankenis. De heilige wordt aanroepen voor kinderziekten in het algemeen en voor slappe beentjes in het bijzonder. Zijn beeld staat aan de bovenste rechter zij pilaar; een glasraam dichtbij stelt hem voor op zijn sterfbed, zijn hand rustend op het hoofd van een ziek kind.*"

Een bijzonder groot bedevaartsoord lijkt dit zeker niet geweest te zijn, want volgens Sannen kwamen de bedevaarders uit de directe buurt van Testelt en Zichem. Andere dan deze karige gegevens bij Sannen hebben we over de verering te Langdorp niets gevonden. Nochtans moet er meer achter deze historie zitten, want een heilige vereren met een glasraam, lijkt ons wel doordacht.

Het glasraam wordt vermeld in de 'Kleine gids voor de Sint-Pieterskerk ...' van Van Osta, J. e.a. Het dateert van 1935 – slecht zeven jaren voor het bezoek van Sannen – en het stelt de heilige voor die op zijn doodsbed een kreupel kind geneest. Jonas Danckers wees ons op het beeld van Franciscus Xaverius dat – zoals Sannen vermeldt – aan een pilaar aan de rechterzijde van de kerk staat, niet ver van het glasraam. Het is mogelijk dat de identificatie van deze heilige door Stefanie van der Zweth op Erfgoedplus (KF.objecten.1524476475452340500547) 'verward' werd met Francesco de Hieronymo. Beide heiligen zijn jezuïeten en hebben een gelijke iconografie, namelijk gekleed in een priestergewaad en met het kruis in de hand. We sluiten uiteraard niet uit dat dit helemaal niet Franciscus de Hieronymo betreft en het toch Xaverius gaat.

Een vraag die bij ons opkwam was: "wat heeft deze heilige met kinderziekten te maken?"

Een zoektocht op het Nederlandstalige internet leverde ons niet onmiddellijk iets op. De heilige blijkt vandaag niet erg populair te zijn en zelfs het befaamde 'heiligennet' van pater Dries van den Akker s.j., zelf jezuïet, leverde niets op. De Nederlandse omroep KRO-NCRV gaf ons een korte levensbeschrijving en wanneer we uiteindelijk terecht kwamen op de Engelstalige website van de jezuïetenorde, konden we de heilige terugvinden als 'Francis Jerome' (<https://www.jesuits.global/saint-blessed/saint-francis-jerome/>). Het feit dat zijn Engelstalige naamverwijzing veel resultaten opleverde, benadrukt misschien de onderschatte verering in onze streken.

Het leven van Franciscus de Hieronymo is zoals je dat van een lid van de jezuïetenorde kan verwachten: zin voor brede theologische en filosofische studies en drang naar de missies. Bijzonder voor onze heilige is wel dat hij zich inzette voor de armen en de gemarginaliseerden in de toenmalige maatschappij.

Francesco de Hieronymo werd op 17 december 1642 geboren in Grottaglie in Zuid-Italië. Hij studeerde filosofie aan het jezuïetencollege van Taranto en vervolgens theologie en kerkelijk recht te Napels. Hij werd in 1667 tot priester gewijd. De jezuïeten huurden hem in als prefect voor de zonen van de Italiaanse adel die in hun school studeerden. De studenten gaven hem de bijnaam *il santo prefetto*. In 1670 besloot Francesco toe te treden tot de Sociëteit van Jezus. Zijn eerste openbare activiteiten waren de organisatie van retraites en volksmissies. Hij wenste als missionaris naar Japan

te gaan, maar de overste van de orde besloot dat Napels zijn werkterrein diende te blijven. Hij werkte samen met een broederschap van ambachtslieden, de *“Oratio della Missione”*, die de priesters bij hun werk hielpen. Samen met dit broederschap organiseerde hij een ‘berg van barmhartigheid’ (pandjeshuis). Hij predikte op stadspleinen of op drukke wegen en promoveerde de maandelijksse communie. Hij kwam op voor de belangen van arbeiders, sprak slaven op de galeien moed in, verzorgde zieken, bezocht gevangenen en bekommerde hij zich om prostituees. Hij kwam een eerste maal in conflict met zijn directe oversten die zich afvroegen of iemand die zo vaak met de grootste zondaars omging, wel geschikt was om retraites voor priesters en kloosterzusters te leiden. De aartsbisschop besloot daarop zijn werkveld te beperken tot de biechtstoel, een verbod dat na een jaar werd herzien. Wat later kwam Franciscus opnieuw in conflict met zijn provinciaal-overste, omdat die vond dat hij teveel buiten de jezuïetenorde om deed en bijgevolg stelde dat Franciscus de Hieronymo bij alles wat hij wilde ondernemen eerst toestemming moest vragen. Toen de provinciaal in 1694 inzag dat hij fout zat, legde hij hem geen strobreed meer in de weg. Vanaf 1702 was Franciscus steeds voor een half jaar buiten de stad Napels werkzaam als rondtrekkende prediker.

Naar verluid werd hij vaak in de straten van Napels gezien met een extatische blik op zijn gezicht en tranen die over zijn wangen stroomden. Hij had toen reeds de reputatie een wonderdoener te zijn. In het voorjaar van 1716 werd hij ziek door een pijnlijke pleuritis en stierf op 11 mei. Zijn stoffelijk overschot werd in Napels begraven in een loden kist. Toen de resten op 3 juli 1736 werden opgegraven, bleek dat ze in stof veranderd waren. Dit stof werd opgevangen en gedeponneerd in een kist van hout bekleed met messing.

De tijdelijke opheffing van de jezuïetenorde belette dat hij in 1758 zou worden zalig verklaard. Dit gebeurde bijna vijftig jaar later, in 1806, door paus Pius VII. Tenslotte canoniseerde paus Gregorius XVI hem in 1839 heilig. Na de Tweede Wereldoorlog werd zijn stoffelijk overschot overgebracht van Napels naar de jezuïetenkerk van zijn geboortestad, Grottaglie.

Tot zover het stichtend leven van deze heilige. Nergens vonden we echter enig verband met zijn kwaliteiten om zieke kinderen te genezen. We doken andermaal in het magazijn van het internet en vonden verrassend genoeg een boekje ‘Het leven van de zalige Franciscus de Hieronymo’, dat na zijn zaligverklaring in 1810 verscheen. De auteur is C. Smet, die het eerder in 1809 verschenen werk van J. Cuvelier uit het Duits vertaald had. En hierin vinden we misschien meer aanwijzingen die hem in verband kunnen brengen met ‘kinderen’. Zoals veel heiligen is hij in zijn kinderjaren meer geïnteresseerd in religie dan in sport en spel: *“in de plaets van te loopen en te spelen, waer mede andere kinderen zig doorgaens bezig houden en den kostelyken tyd verkwisten bezogt den kleynen Franciscus kerken en kapellen, en begaf zig teenmael tot devote gebeden.”*

Tijdens zijn activiteit als prediker, bereidde hij de kinderen voor op hun Eerste Communie: *“en hy geleydde deeze aerdsche Engelen, in het getal van duyzend, tusschen heylige gezangen en het geluyd van musicaele instrumenten, tot de Tafel des Heere.”* In het boek wordt dit gegeven herhaald en Franciscus’ vreugde voor kinderen wordt bijzonder benadrukt: *“Deze aenleyding der kinderen rekende hy onder zynen aengenaemsten arbeyd.”*

We komen dichterbij een genezing wanneer hij een kind driemaal van ziekte weet te genezen. Het ging om de negenjarige Penelope del Duce: *“Haere derden en gevaerlyckste ziekte waren de kinderpokskens de welke haer [...] tot aen den boord des doods brachten”*. Maar de handoplegging door Franciscus maakte dat de krachten van het kind toenamen en haar vroegere gezondheid terugkeerde. Franciscus zou nog verschillende malen kinderen van de pokken genezen. En dat is voor die periode niet toevallig. Wat hier beschreven staat als ‘kinderpokskens’ zijn helemaal niet de onschuldige windpokken, maar wel degelijk de gevreesde pokken. Op het einde van de 17de eeuw komt er na nog een korte, stevige opstoot abrupt een einde aan de pest die eeuwenlang de meest gevreesde ziekte in onze contreien was. Soelaas bracht dit echter niet want in de volgende eeuw zouden dysenterie en pokken een decimerend effect hebben op de bevolking.

Het ingrijpen van Franciscus was niet altijd zo hartverheffend. Wanneer Franciscus in 1708 bij Eleonora d’Acunja Bragamonte die een kloek dochtertje op de wereld had gezet, op bezoek kwam, voorspelde hij de nadere dood van het wichtje. Er waren eerder meerdere zoontjes in de wieg gestorven en Franciscus zei *“myne biegtogter heeft haer vastelyk in het hoofd gezet, den Hemel met*

Engelen aen te vullen" waaruit de moeder begreep dat haar kind dra sterven zou. En zo geschiedde binnen het jaar. Ook dit soort verhaal zal meerdere malen tijdens zijn leven voorkomen.

Een ander verhaal zou je vandaag met een wetenschappelijke vaderschapstest oplossen. Een edelman die van een lange reis thuis kwam, constateerde dat zijn vrouw een kind had gebaard. Hij was evenwel overtuigd van de ontrouw van zijn echtgenote en dreigde moeder en kind om te brengen. Geen enkel argument kon hem tot andere inzichten brengen. Franciscus werd ter hulp geroepen. Deze nam het twee maanden oude kind op zijn arm vroeg het wie zijn vader was. Het kind, zich naar de vader buigend, antwoordde "*Ziet hem daer, dezen is mynen vader.*"

Het meest verrassende en spectaculaire mirakel is natuurlijk het tot leven wekken van een dood kind. Ook dat behoorde tot Franciscus' mogelijkheden. Zo gaat het verhaal dat een eenjarig kind overleed en de moeder het dode lichaam in de biechtstoel van Franciscus legde, erop vertrouwend dat hij voor de begrafenis zou zorgen. Wanneer Franciscus ter plekke kwam en het lichaampje zag, riep hij een diepgelovige vrouw bij zich en vroeg haar het kind terug naar zijn moeder te brengen. Maar de vrouw protesteerde: "wat kan men met een dood kind?" Maar Franciscus antwoordde: "*Ziet gy dan niet dat dit kind leeft?*" waarop het kleintje op zijn moeder riep.

Ook na zijn dood werden er verschillende wonderbaarlijke genezingen van kinderen opgetekend. Een interessant detail is dat Franciscus zich bij deze genezingen bijna steeds bedient van de relikwie van de heilige Cyrus van Alexandrië. Deze was arts en kwam eveneens op voor de armen.

In Diest staat een beeldje van de heilige Franciscus de Hieronymo met een gelijkaardige voorstelling in de begijnhofkerk. De heilige wordt hier het '*slakkenpastoorke*' genoemd. Vroeger kwamen de boeren aan de begijnen vragen om tot het '*slakkenpastoorke*' te bidden tegen de plaag van de slakken.

Op beeweg

In het artikel van Sannen worden bijna 30 heiligen en zo'n 35 devotieplaatsen opgesomd waar onze voorouders voor hun zieke kinderen naartoe gingen. Als we die gegevens een beetje statistisch bekijken, dan zien we dat met acht devotieplaatsen de heilige Cornelius, aanroepen tegen de 'stuipen', de andere bedevaartsplekken ver achter zich laat. Meerdere plaatsen van verering vinden we nog voor Sint-Maarten (3) tegen bedplassen en de Sint-Amandus (3) tegen rachitis. Dat hoeft daarom niet te betekenen dat deze heiligen populair zijn. Populariteit zou ook kunnen gemeten worden aan de wijde omtrek waaruit de bedevaarders naar een bedevaartsoord kwamen. In dat geval is er een enorme populariteit van Janneke de Grijszer te Leuven, waar bedevaartgangers uit iets meer dan 40 dorpen naartoe gaan om heil te zoeken voor hun 'schreeuwende' kinderen. Maar er was flink concurrentie van de heilige Erasmus te Tienen: zo'n 25 dorpen rond Tienen gingen daar naartoe in de hoop dan hun schreeuwer eindelijk zou ophouden. Eveneens opvallend is dat er bedevaarders uit ongeveer 45 dorpen, verspreid over het Hageland, voor kinkhoest naar de heilige Theobalduskapel in Tienen gingen. Voor de stuipen werd de heilige Cornelius aanroepen. Uit het eerder vermelde hoge aantal aan devotieplaatsen voor deze heilige kan je reeds afleiden dat de aantrekkingskracht vooral in de onmiddellijke buurt van die plaatsen aanwezig was. Nochtans lijken bepaalde plaatsen iets meer attractief te zijn zoals Kuntich met 24 dorpen, Webbekom met 15 en Gelrode met 1. Die plaatsen liggen tverspreid van mekaar in een 'hoek' van het Hageland.

En waar gingen onze voorouders vanuit Langdorp, Wolfsdonk en Gijmel op bedevaart wanneer er ziek kind in het gezin was?

Een van de beperkingen van het werk van Sannen is dat ze nagenoeg alleen de dorpen in Oost-Brabant bezoekt. In die zin weten we onvoldoende over de bedevaarders uit Hageland die buiten de regiogrenzen hun heil zochten. Zo vermeldt Sannen wel de dorpen die nu in oostelijk Waals-Brabant liggen, maar is er vrij weinig geweten over de bedevaartplaatsen op de grens met de Kempen, in de provincies Antwerpen en Limburg. En laat nu net onze dorpen op die grens liggen. Minder belangrijk voor ons, maar interessant om te weten is dat Sannen ook de dorpen in de streek van Landen niet in haar studie betreft. Dit gebied behoorde toen sinds de Belgische onafhankelijkheid bij de provincie Luik. Hetgeen we voor onze dorpen uit het werk van Sannen halen zal dus zeker onvolledig zijn. En we mogen niet vergeten dat er in Langdorp een heilige met all-round capaciteiten aanwezig was!

Over 'schreeuwende kinderen' zegt Julienne Sannen: "*«Kinderen moeten schreeuwen,» zeggen de mensen, « anders zijn ze niet gezond.»* --- *«Ja! Maar te veel is toch te veel. En ze zouden zich wel een*

ongeluk huilen.» Niets verontrust zo erg de moeders als het aanhoudend schreeuwen der kinderen. Dit is weliswaar geen eigenlijke ziekte, maar het wijst toch op iets dat niet in den haak zit.”

Voor 'hulpende' kinderen ging men vanuit Langdorp naar Janneke de Grijzer in de Sint-Kwintenskerk te Leuven. Over deze plaats schrijft Sannen het volgende: *“In de Naamse straat, vóór de Sint Quintenskerk, staat tegen de straatkant de kapel van «Jezus in 't Steentje». Boven het altaar ziet men een omlijste steen met de beeltenis van Christus aan het kruis: vandaar de naam «Jezus in 't Steentje». Links staan de Drie Gezusters, die aanroepen worden tegen maagpijn. Rechts, tussen kapotte beeldjes stond «Janneke de Grijzer». «Janneke de Grijzer» of «De Blèter» of «De Schreeuwer», zoo noemt het volk Sint Jan de Evangelist. Deze werd inderdaad dikwijls voorgesteld «met een pijnlijk vertrokken gelaat en huilend van pijn, soms tranen schreiend». Elken dag komen moeders, wier kinderen veel schreeuwen of lastig zijn het kapelletje bezoeken. Dit is de «bedeveet no Janneke de Groazer». Zij bidden voor het beeldje en branden kaarsen ter ere van Sint Jan.”* Anderen zeggen dat de bijzondere eigenschap eerder etymologisch is, namelijk naar een verbastering van Sint-Jan van Lateranen tot 'tranen'

In Wolfsdonk daarentegen ging men naar de abdij van Averbode en werd Sint-Jan de Doper om hulp gevraagd. Sannen vertelt: *“De oude bedevaart van Averbode, waar een mooi beeld van Sint Jan de Evangelist boven in de kerk aan de rechterzijde staat, is bijna uitgestorven. Slechts een paar dorpjes herinneren zich nog dat hier hulp geboden wordt wanneer de kinderen te veel schreien; dit zijn Averbode, Testelt en Wolfsdonk.”* Hier lijkt ons iets niet te kloppen: in Averbode is de patroonheilige Sint-Jan-de-Doper en niet zoals Julienne Sannen vermeldt, Sint-Jan-de-Evangelist. In de kerkschat vinden we trouwens meerdere beelden van Sint-Jan-de-Doper. En ook Valeer Wouters verhaalt in zijn 'Legendarisch en vroom Hageland' (1998) van de verering van deze heilige en het gebruik dat moeders hier voor hun schreeuwende kinderen terecht konden. Deze praktijk bleek zelfs langer stand te houden dan de algemene bedevaart op de feestdag van 24 juni. Ze bereikte haar hoogtepunt in de 16de en 17de eeuw. De heilige werd toen vooral aanroepen 'teghen de Heeshey'. Zou dit verband kunnen houden met het feit dat Sint-Jan in de Bijbel vernoemd wordt als 'de stem roepende in de woestijn'?

Voor rachitis - het volk kent deze kinderziekte onder de naam 'oudeman' - gingen de bedevaarders van Wolfsdonk naar de 'drie gezusters' in Brustem, Rijkel en Zepperen. Volgens Sannen: *“«Van Brustem hebben» is in Oost-Brabant een gekende uitdrukking voor «aangetast zijn door rachitis». Op de vraag waar zij ter bedevaart gaan tegen den oudeman. antwoorden dan ook veel mensen: «Naar Brustem». Als een kind «van Brustem» heeft, is het toch klaar dat men naar Brustem moet gaan. Bedoeld wordt echter niet Brustem alleen, maar de drie Zustersteden, Brustem, Rijkel en Zepperen, waar de bedevaarders resp. de HH. Bertilia, Eutropia en Genoveva achtereenvolgens bezoeken. De Drie Gezusters worden gezamenlijk aanroepen tegen rachitis - elke maagd heeft ook afzonderlijk de macht over speciale ziekten.”* Het lijkt ons vreemd dat men vanuit deze uithoek dwars door het Hageland naar Sint-Truiden trok, maar blijkbaar was deze verering populair in Waals Haspengouw en de Antwerpse Kempen. Na 1850 kwam men zelfs uit Nederland. De devotie is gebaseerd op een verchristelijking van de Gallo-Romeinse verering van de drie moedergodinnen of Matronae. Men neemt aan dat de christelijke vorm van deze devotie werd ingevoerd door bisschop Remaclus in de 7e eeuw. Als een noven niet hielp, moest men naar de bakermat van de heiligen zelf op bedevaart. De grote begankenis naar de "Drie Gezusters" was vastgesteld op Drievuldigheidsdag (eerste zondag na Pinksteren) en duurde 14 dagen, beginnende van Pinksteren en voortgaande tot de zondag na Drievuldigheid.

Voor Langdorp en Gijmel weten we niet waar men voor rachitis naartoe ging, maar volgens Sannen kwamen bedevaarders hiervoor ook naar Langdorp. Ze vernoemt evenwel niet voor welke heilige en vanuit welke dorpen de bedevaarders kwamen.

Voor de 'stuipen' ging men zowel vanuit Langdorp als Wolfsdonk naar Sint-Cornelius te Gelrode. In de middeleeuwen werden stuipen en epilepsie aangeduid met 'Sint-Cornelisziekte', 'Cornelisevel' of met 'seskens'. Over deze verering schreef Sannen: *“Zij vereren er den H. Cornelius, wiens beeld, met tiara, pauselijke staf en hoorn, troont boven het altaar in de rechter zijbeuk van de kerk. Hij wordt aanroepen tegen stuipen en vallende ziekte, ook tegen allerhande kwalen van het vee. Op 16 September, feestdag van den heilige, begint onder grote toeloop van volk een octaaf te zijner eer. Men offert duiven, hennen, konijnen, graan, zelfs kalveren. Het geofferde graan moet door negen verschillende personen zijn*

samengebracht, maar geschonken, niet gekocht. 's Zondags na de hoogmis worden de offeranden door den koster bij opbod verkocht; de opbrengst is voor de kerk.'

Naast de praktijk van het offeren van 'levende have', zou ook 'opwegen' voorkomen. Hierbij werd een hoeveelheid graan gelijk aan het lichaamsgewicht van het kind geschonken. Tijdens het interbellum nam de verering af zonder evenwel gans te verdwijnen. Tot in de jaren 1950 en 1960 bleef een kleine begankenis bestaan. Het leek alsof de aandacht eerder kwam te liggen op het kermisgebeuren met feestelijk gedekte tafels, gevuld met vlaaien en rijstpap. In 1981 trachtte de Aarschotse VVV de bedevaart in ere te herstellen met een jaarlijkse Corneliuswandeling. Deze kende enkele jaren succes. Maar blijkbaar was de heilige Cornelius in Blauberg (Herselt) voor Wolfsdonk een handig alternatief en trokken de dorpelingen samen met de buurdorpen Testelt, Averbode en Messelbroek naar de Sint-Corneliuskapel. De verering moet recenter zijn dan deze van Gelrode want de kapel – op nog geen drie kilometer van het centrum van Wolfsdonk gelegen – werd in 1859 als privé-initiatief gebouwd. Vandaag wordt deze Sint-Corneliusverering elk jaar op de derde zondag van de maand september herdacht. Deze verering, waaraan alle Blaubergse verenigingen deelnemen, bestaat uit een eucharistieviering gevolgd door een kleurrijke processie waarin vaandels worden megedragen en verschillende heiligen worden uitgebeeld. De priester met het Sint-Cornelius relikwie onder de baldakijn stapt mee naar een lokale kapel.

In De Witte van Ernest Claes verwijzen er enkele passages naar deze heilige te Blauberg: *"t Was in dien tijd dat ze op een nacht allemaal waren wakker geschrokken door een vreeselijk geschreeuw van Nis, gevolgd door een nog luider geblèer van de Witte. Toen moeder de lamp had aangestoken en vader zijn jongste op den arm had gepakt, begrepen ze. De Witte had Nis duchtig in zijn vinger gebeten, en hij schreeuwde nog harder dan Nis: 'Ik mènnde... ik mènnde da 'k in de oêre van diê sokkolatten ezel beet.'* Moeder en Heinke waren met de Witte zondags daarop beêweg geweest naar Sinte-Kernelis op den Blauwberg, ze hadden hem doen overlezen, en van dan af waren die gevaarlijke droomen verminderd." Voor kinkhoest, 'slappe beentjes' en bedplassen vinden we voor onze dorpen geen informatie. Voor kinkhoest zou je je kunnen afvragen of men ook niet naar Sint-Kwinten in Leuven trok. Volgens de overlevering werd de heilige hiervoor vereerd. Die eigenschap zou de heilige gekregen hebben naar aanleiding van de gelijkenis tussen Sint-Quinten en het Franse 'quinte de toux', wat hoestbui betekent. Maar wanneer Sannen de navraag doet, blijkt dat zelfs de Leuvenaars daar geen weet meer van hebben en voor kinkhoest naar de Sint-Jacobskerk gaan.

**Koninklijke Fanfare
De Sint-Pietersvrienden Gijmel**

♦♣ Kaartavonden ♥♠

Vrijdagen 2, 9 & 16 december 2022

Aanvang: 20 uur

Inleg: 5€

Hoogste puntenaantal per tafel wint een kip.
Talrijke prijzen voor algemeen klassement.

Tussendoor zijn er boterhammen.....

info@fanfaregijmel.be ♦ www.fanfaregijmel.be ♦

SINT-ROCHUS AARSCHOT

ZONESECRETARIAAT

Voor onze parochie HH. Maria, Pieter en Antonius met haar drie geloofsgemeenschappen Gijmel, Langdorp, Wolfsdonk kan u met alle vragen terecht op het zonesecretariaat van onze pastorale zone Sint-Rochus Aarschot: 016/57.20.43 of secretariaat@kerkinaarschot.be

LANGDORP

SECRETARIAAT SINT-PIETER

Medewerkster: Nicole Adams. Voor de parochianen van Langdorp steeds bereikbaar via tel. 016/56.45.14 of ni.adams@telenet.be

Elke woensdag 18-20u (in niet-coronatijden) in de pastorij, Langdorpsesteenweg 299, 3201 Langdorp. Dan bereikbaar via tel. 016/56.68.84 (pastorij).

GIJMEL

SECRETARIAAT ONZE-LIEVE-VROUW-FATIMA

Medewerker: Staf Eelen. Voor de parochianen van Gijmel steeds bereikbaar via tel. 016/56.51.63.
Elke donderdag 19-20u in de oude pastorie, Hombergstraat 4, 3201 Gijmel.

WOLFSDONK

SECRETARIAAT SINT-ANTONIUS ABT

Medewerker: Leo Janssens. Voor de parochianen van Wolfsdonk steeds bereikbaar via tel.
013/78.44.28, gsm 0477/68.86.24 of leo.janssens6@telenet.be

PAROCHIEBLAD

BERICHTJES EN MEDEDELINGEN VOOR HET PAROCHIEBLAD

Gelieve al wat u het parochieblad wenst te publiceren, te melden aan: Sophie Buyck, Oude
Mechelsebaan 455, 3201 Gijmel. Tel: 016.56.76.71 of sophie.buyck@telenet.be

KERKFABRIEK

Voor vragen over het archief, het project www.verhalenverbindenplatteland.be, het gebruik van onze kerken, de Sint-Pieterssite tussen de kerk en picknicktafel in Langdorp en andere gronden en kapellen van de kerkfabriek, kan u terecht bij voorzitter Jonas Danckers (tel. 0472/78.11.22 of danckers_jonas@hotmail.com) of penningmeester Mark Van der Borgh (tel. 013/78.27.09 of mark.vanderborgh@belgacom.net).

VIERINGEN

LANGDORP-GIJMEL-WOLFSDONK

LANGDORP

Zondag 27 november: Gebedsviering om 10.30 u

GIJMEL

Zaterdag 26 november: Gebedsviering om 18.00 u.

-René Milis en Tille Van Aelst

WOLFSDONK

Zondag 27 november: Eucharistieviering om 9.30 u.

- Lea Verbraeken vanwege de geburen
- Emile Vandeschoot-Maria Alaerts, Louis Alaerts en Maria Andries
- Gusta Vandijck en Marcel Sempels
- Heilige Rita
- Eliane Vissenaeken

NUTTIGE ADRESSEN

WACHTDIENSTEN

Huisarts

Voor de weekends gaat de wachtdienst in op zaterdag vanaf 8 u. en eindigt op maandag om 8u. Op de wettelijke feestdagen begint de wachtdienst om 21u. vóór de feestdag en eindigt om 8u. nà de feestdag.

Het telefoonnummer voor Langdorp en Gijmel is 0900/70.292

Voor Wolfsdonk is het nummer 0900/70.560

www.mediwacht.be

Apothekers

Centraal nummer 0903 99 000 bellen tussen 22u en 9u.

www.apotheek.be

ZALEN

Zaal Den Abt Wolfsdonk

contactpersoon: mevr. Rita Van Dijck

telefoon: 0477/18.20.68

Reserveren kan via www.denabt.be

Parochiezaal Gijmel

contactpersoon: Marleen Beirinckx

telefoon: 016/56.91.41

Zaal Demervallei Langdorp

contactpersoon: dhr. Gijs Laureys

telefoon: 0496/10.94.14